

ДОСВІД ВІЙНИ

Медійно-дискурсивний
простір сучасної України

За редакцією
Світлани Романюк

THE EXPERIENCE OF WAR

The Media-Discursive Space
of Modern Ukraine

Edited by Svitlana Romaniuk

DOŚWIADCZENIE WOJNY

Medialno-dyskursywna przestrzeń
współczesnej Ukrainy

Redakcja naukowa Svitlana Romaniuk

ДОСВІД ВІЙНИ

Медійно-дискурсивний
простір сучасної України

За редакцією
Світлани Романюк

Рецензенти

проф. Алла Архангельська, Університет Палацького, Оломоуць, Чеська Республіка

проф. Богуслав Бакула / Bogusław Bakula, Університет імені Адама Міцкевича

у Познані, Польща

д-р Олександр Панкєєв, Канадський інститут українських студій, Альбертський

університет в Едмонтоні, Канада

Головний редактор

Якуб Озімек / Jakub Ozimek

Редагування та коректура українських текстів

Тетяна Трофименко

Редагування та коректура польських та англійських текстів

WUW

Проект обкладинки і титульних сторінок

Анна Гоголевська / Anna Gogolewska

Ілюстрація на обкладинці

Софія Гембарська

Верстка

ALINEA

Zespół Badań nad Językiem i Kulturą Współczesnej Ukrainy, Katedra Ukrainistyki,
Wydział Lingwistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Видано за фінансової підтримки Варшавського університету – гранту „Inicjatywa
Doskonałości – Uczelnia Badawcza”.

Публікація за ліцензією Creative Commons Attribution 3.0 PL (CC BY 3.0 PL) (пов-
ний вміст шаблону доступний за адресою: [http://creativecommons.org/licenses/
by/3.0/pl/legalcode](http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/legalcode)).

Світлана Романюк / Svitlana Romaniuk, Варшавський університет,
ORCID 0000-0003-0569-7663

ISBN 978-83-235-6338-9 (друк)

ISBN 978-83-235-6346-4 (pdf online)

ISBN 978-83-235-6354-9 (e-pub)

ISBN 978-83-235-6362-4 (mobi)

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

PL 02-678 Warszawa, ul. Smyczkowa 5/7

e-mail: wuw@uw.edu.pl

www.wuw.pl

1-е видання, Варшава 2024

Друкарня: Totem.com.pl

Зміст

Переднє слово до читача	
<i>Світлана Романюк</i> , Досвід війни в науковому осмисленні українських дослідниць	11
Foreword to the Reader	
<i>Svitlana Romaniuk</i> , The Experience of War in a Scientific Lens of Ukrainian Researchers	16
Słowo wstępne do czytelnika	
<i>Svitlana Romaniuk</i> , Doświadczenie wojny w naukowej perspektywie ukraińskich badaczek	20

Частина I

Дискурсивно-медійний простір сучасної України

<i>Наталія Ясакова</i> , Займенникове конструювання національної ідентичності в сучасному медійному дискурсі України	27
<i>Наталія Костусяк</i> , Лінгвостилістичні та прагматичні особливості неодериватів і неографізмів періоду російсько-української війни	43
<i>Марина Навальна</i> , Інновації в текстах українських масмедіа воєнної тематики	59
<i>Лариса Колібаба</i> , <i>Світлана Романюк</i> , Форми офіційних звертань до осіб в українському медійному дискурсі періоду російсько-української війни (на матеріалі телемарафону „Єдині новини“)	77
<i>Наталія Адаш</i> , <i>Галина Вокальчук</i> , Українська неологія доби російської агресії 2014–2023 років (лексикографічний аспект)	95
<i>Ганна Дидик-Меуш</i> , Неологізми у час війни: функційність поняття „байрактарщина“	111
<i>Олександра Антонів</i> , Розмовники воєнного часу	123

Частина II

Об'єднувальні процеси та конфлікти

<i>Алла Ярова, Росія як об'єкт співчуття: дезінформаційний наратив у європейському контексті покаяння</i>	137
<i>Адріана Чучвара, Російсько-українська війна: структура, лексико-семантичні засоби реалізації стратегічного наративу в посланнях глави УГКЦ Блаженнішого Святослава (Шевчука)</i>	153
<i>Наталія Піддубна, Новітні вектори української теолінгвістики: сакралізація в умовах війни</i>	171
<i>Наталія Кондратенко, Семантико-текстуальні дослідження в українській лінгвоекспертології: тлумачення поняття 'глорифікація'</i>	191
<i>Олена Доценко, Наукові передбачення у масмедійному дискурсі російсько-української війни: комунікативно-прагматичний аспект</i> .	203
<i>Олена Семенець, „У цій єдності – найголовніша наша сила...”: дискурсивні стратегії вираження консолідації українського суспільства у виступах Президента України Володимира Зеленського 2022–2023 років</i>	221
<i>Про авторок</i>	237

Table of Contents

Foreword to the Reader <i>Svitlana Romaniuk</i> , The Experience of War in a Scientific Lens of Ukrainian Researchers	16
---	----

Part I

The Media-Discursive Space of Modern Ukraine

<i>Nataliia Yasakova</i> , Pronominal Construction of National Identity in the Modern Mass Media Discourse of Ukraine	27
<i>Nataliia Kostusiak</i> , Linguo-Stylistic and Pragmatic Features of Neo- Derivatives and Neographisms of the Period of the Russian-Ukrainian War	43
<i>Maryna Navalna</i> , Innovations in Texts of Ukrainian Mass Media on Military Subjects	59
<i>Larysa Kolibaba</i> , <i>Svitlana Romaniuk</i> , Official Forms of Address in the Ukrainian Media Discourse During the Russian-Ukrainian War (Based on the Material of the “United News” Telethon)	77
<i>Nataliia Adakh</i> , <i>Halyna Vokalchuk</i> , Ukrainian Neology During the Rus- sian Aggression, 2014–2023 (Lexicographical Aspect)	95
<i>Hanna Dydyk-Meush</i> , Neologisms of War: Functionality of the Concept of “Bayraktarshchyna”	111
<i>Oleksandra Antoniv</i> , Wartime Phrasebooks	123

Part II

Unifying Processes and Conflicts

<i>Alla Yarova</i> , Russia as an Object of Compassion: The Disinformation Narrative in the European Context of Repentance	137
<i>Adriana Chuchvara</i> , Russian-Ukrainian War: The Structure and Lexical- Semantic Means of Implementing the Strategic Narrative in Messages of the Head of the Ukrainian Greek Catholic Church Archbishop Sviatoslav (Shevchuk)	153

<i>Nataliia Piddubna</i> , Latest Directions of Ukrainian Theolinguistics: Sacralization in the Conditions of War	171
<i>Nataliia Kondratenko</i> , Semantic-Textual Research in Ukrainian Linguistic Expertise: Interpretation of the Concept of ‘Glorification’	191
<i>Olena Dotsenko</i> , Scientific Predictions in the Mass Media Discourse of the Russian-Ukrainian War: A Communicative and Pragmatic Aspect	203
<i>Olena Semenets</i> , “This Unity Is Our Greatest Strength...”: Discursive Strategies of Expressing the Consolidation of Ukrainian Society in the Speeches of President of Ukraine Volodymyr Zelenskyi in 2022–2023 ...	221
About the Authors	237

Spis treści

Słowo wstępne do czytelnika	
<i>Svitlana Romaniuk</i> , Doświadczenie wojny w naukowej perspektywie ukraińskich badaczek	20

Część I

Dyskursywno-medialna przestrzeń współczesnej Ukrainy

<i>Nataliia Yasakova</i> , Zaimki w budowaniu tożsamości narodowej we współczesnym dyskursie medialnym Ukrainy	27
<i>Nataliia Kostusiak</i> , Cechy językowo-stylistyczne i pragmatyczne neoderywatów i neografizmów okresu wojny rosyjsko-ukraińskiej	43
<i>Maryna Navalna</i> , Innowacje w tekstach mediów ukraińskich o tematyce wojskowej	59
<i>Larysa Kolibaba</i> , <i>Svitlana Romaniuk</i> , Oficjalne formy zwracania się do osób w ukraińskim dyskursie medialnym w okresie wojny rosyjsko-ukraińskiej (na materiale teletonu „Jedynie Wiadomości”)	77
<i>Nataliia Adakh</i> , <i>Halyna Vokalchuk</i> , Neologia ukraińska w czasie agresji rosyjskiej, 2014–2023 (aspekt leksykograficzny)	95
<i>Hanna Dydik-Meush</i> , Neologizmy wojny: funkcjonalność konceptu „bajraktarszczyna”	111
<i>Oleksandra Antoniv</i> , Rozmówki czasu wojny	123

Część II

Procesy jednoczące i konflikty

<i>Alla Yarova</i> , Rosja jako przedmiot współczucia: narracja dezinformacyjna w europejskim kontekście pokuty	137
<i>Adriana Chuchvara</i> , Wojna rosyjsko-ukraińska: struktura i leksykalne i semantyczne sposoby realizacji narracji strategicznej w przesłaniach zwierzchnika Ukraińskiej Cerkwi Greckokatolickiej arcybiskupa Swiatosława (Szewczuka)	153

<i>Nataliia Piddubna</i> , Najnowsze kierunki ukraińskiej teolingwistyki: sakralizacja w warunkach wojny	171
<i>Nataliia Kondratenko</i> , Badania semantyczno-tekstowe w ukraińskiej ekspertyzie językoznawczej: interpretacja pojęcia 'gloryfikacja'	191
<i>Olena Dotsenko</i> , Naukowe przewidywania w dyskursie medialnym wojny rosyjsko-ukraińskiej: aspekt komunikatywny i pragmatyczny	203
<i>Olena Semenets</i> , „W tej jedności jest nasza największa siła...”: Dyskursywne strategie wyrażania konsolidacji społeczeństwa ukraińskiego w prze- mówieniach prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego w latach 2022–2023	221
O autorkach	237

Наталія Адах

ORCID: 0000-0002-4146-4990

Галина Вокальчук

ORCID: 0000-0002-1347-8199

Українська неологія доби російської агресії 2014–2023 років (лексикографічний аспект)

Реалії російського вторгнення в Україну 2014 р. та подальшої повномасштабної війни суттєво вплинули на употужнення національної самоідентичності українців, їхніх морально-етичних пріоритетів, на специфічне „ословлення” поведінкових стереотипів. Усе це знайшло відбиття у пошуках нових словесно-виражальних засобів на позначення нових реалій і понять. Результатом цих пошуків стали неологізми, які суттєво збагатили загальномовний український лексикон досліджуваного хронологічного зрізу. Промовистий факт потужного вияву мовної стихії в реаліях російсько-української війни, емоційний стан нашої нації виразно виявляється в мовній реакції громадян на все, пов'язане з російською агресією, з утвердженням і самовідданим захистом українцями ідеалів свободи й миру в європейському та світовому масштабі. У мові засобів масової інформації (ЗМІ), у художніх (зокрема поетичних) текстах щоднини з'являються нові слова, що віддзеркалюють суворе сьогодення. Цілком закономірною та виправданою з наукового погляду є потреба зафіксувати й лексикографічно описати ці новотвори, у яких згодом читатиметься історія українського спротиву злу.

Ідея створення спеціального словника неологізмів доби російської агресії виникла відразу, як тільки впродовж перших днів після повномасштабного вторгнення країни-агресорки громадяни України стали свідками неймовірного вибуху мовної стихії. Утілити цю ідею в життя одному фахівцеві не під силу. Тому до цієї справи активно долучитися члени неографічної лабораторії „NEOLEX-Рівне” кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету (далі – РДГУ), з-поміж яких – викладачі та аспіранти, магістранти і студенти. Молодь із великим ентузіазмом узялася до справи, усвідомлюючи, що створення такого словника – це своєрідний філологічний фронт, скромний внесок у спільну скарбницю Перемоги. Відтак було розпочато створення колективного інтелектуального продукту – „Словника українського спротиву” (далі – СУС). Безпосередніми укладачами словника є керівник проекту проф. Галина Вокальчук (відповідальний редактор), члени неографічної лабораторії – доценти, кандидати наук Наталія Адах, Наталія

Гаврилюк, Євгеній Вокальчук, учителька Володимирецького ліцею „Колегіум” Ірина Слотницька та аспірантка кафедри української мови РДГУ Валентина Медведь. На сьогодні робота перебуває на завершальній стадії, а матеріали дослідження особливостей лексикографічної інтерпретації неологічних одиниць зазначеного хронологічного зрізу частково апробовані на всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Актуальність заявленого проєкту не викликає сумнівів. Сьогодні науковці активно досліджують різні аспекти української мово- і словотворчості. Цій проблематиці присвятили свої розвідки О. Стишов, С. Гриценко, Т. Кремінь¹ та ін. Спроби саме лексикографічної інтерпретації інновацій представлені у працях таких відомих фахівців, як Л. Шевченко та Д. Сизонов², А. Нелюба і Є. Редько та ін³. На особливу увагу заслуговують фундаментальні дослідження М. Степаненка⁴, де проаналізовано значний за обсягом перифрастичний ресурс української мови у суспільно-політичному дискурсі сьогодення.

Метою статті є аналіз особливостей лексикографічної інтерпретації у пропонованому широкому загалові „Словнику українського спротиву”

¹ О. Стишов, *Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб.*, Біла Церква 2019; Г. Вусик, Н. Павлик, *Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року*, „Закарпатські філологічні студії”, 2023, вип. 23, т. 1, с. 52–57; С. Гриценко, *Мовні інновації російсько-української війни 2022 року*, „Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика”, 2022, №2 (32), с. 9–13; Т. Кремінь, *Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни*, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmi-movne-viddzerkalenna-vijni.html> [14.02.2024].

² Л. Шевченко, Д. Сизонов, *Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа: словник*, відп. ред. Л. Шевченко, Київ 2019, ч. 2; Л. Шевченко, Д. Сизонов, *Нові слова як маркери часу: медійна лексикографія сьогодні і в перспективі*, „Записки з українського мовознавства”, 2019, вип. 26(1), с. 11–19.

³ *Словотворчість незалежної України (5352 слова). 2012–2016: словник*, укладачі А. Нелюба, Є. Редько; заг. ред. А. Нелюба, Харків 2017; Н. Поліщук, *Активність інноваційних процесів у словниковому складі сучасних мас-медіа*, „Вісник національного університету „Львівська політехніка”. Проблеми української термінології”, 2016, № 842, с. 146–150; В. Тиравський, *Слово – це також зброя: як війна збагачує українську мову неологізмами*, „Global Voices”, <https://uk.globalvoices.org/2022/12/20/7228/> [14.02.2024]; О. Кріт, *Влучнослови російсько-української війни*, СУРМА, <https://surma.com.ua/371-vluchnoslovy-rosiisko-ukrainskoi-viiny.html> [14.02.2024]; Є. Дроздова, *Зрадофіли, порохоботи та журнашлюхи. Хроніки розпалення ворожнечі в українському Твіттері*, TEXTY.ORG.UA, https://texty.org.ua/articles/93921/Zradofily_porohoboty_ta_zhurnashluhy_Khroniky_rozpalenna_vorozhnechi-93921/ [14.02.2024].

⁴ М. Степаненко, *Політичне сьогодення української мови: актуальний перифрастичон*, Харків 2017; М. Степаненко, *Найновітніші динамічні процеси в українському політичному лексиконі: 2020 рік*, Полтава 2021; М. Степаненко, *Публіцистично-політичний дискурс 2021: лексико-словотвірні інновації, перифрастичний ресурс*, Харків 2023.

неолексем, засвідчених в українськомовному контенті 2014–2023 рр. Реалізація мети передбачала розв'язання таких **завдань**:

- 1) подати загальну характеристику словника;
- 2) описати особливості формування реєстру СУС;
- 3) визначити критерії ідентифікації неологічної лексики, уведеної до складу СУС;
- 4) схарактеризувати фактичний матеріал, що увійшов до реєстру СУС;
- 5) проаналізувати лексико-семантичні особливості номінацій, утворених від прецедентних феноменів;
- 6) схарактеризувати окремі складні випадки лексикографічної інтерпретації неологічних одиниць.

Пропоноване дослідження є черговою ланкою у низці лексикографічних студій, здійснених упродовж останніх двох десятиріч авторами статті, та органічним (і певною мірою розширеним) продовженням наших попередніх розвідок у царині українського словництва⁵. Загальновідомо, що сучасний рівень розвитку словництва ставить перед кожною новою лексикографічною працею (довідником, покажчиком, власне словником) цілком визначені вимоги. Словник повинен відрізнятися від уже створених праць такого самого типу певною оригінальністю та вписуватися в типологію уже наявних лексикографічних праць. Згідно з основними теоретичними засадами сучасної лексикографії (насамперед неографії), а також з урахуванням випрацюваних теоретичних принципів лексикографічного опису лексичних інновацій (див. зокрема праці, зазначені у примітці 5 до цієї статті) здійснено спробу укладання „Словника українського спротиву”. Відтак СУС належить до словників, що описують сферу мовлення – фіксують одиниці, які є результатами лінгвокреативної діяльності письменників, журналістів, а також мовців, що не є фахівцями в царині мас-медіа та красного письменства.

Метою СУС є лексикографічне представлення частини наявного в українськомовному контенті 2014–2023 рр. неологічного матеріалу, який досі обирався об'єктом спеціальних лексикографічних досліджень спорадично.

⁵ Див. зокрема: Г. Вокальчук, *Складні випадки лексикографічного опису індивідуально-авторських новотворів (матеріали до словника авторських неологізмів в українській поезії ХХ століття)*, „Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії”, 2003, вип. 11, с. 63–68; Г. Вокальчук, *Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття*, ред. А. Грищенко, Рівне 2004; Г. Вокальчук, *Словник лексичних новотворів Михайля Семенка* [в:] „Я – беззразковості поет” (словотворчість Михайля Семенка), Рівне 2006; Н. Адах, *Словник авторських лексичних новотворів Василя Барки* [в:] *Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти)*, ред. Г. Вокальчук, Рівне 2007, с. 52–131; Г. Вокальчук, *Неологія Тараса Шевченка: лексикографічна інтерпретація* [в:] *Територія мови Тараса Шевченка*, ред. С. Єрмоленко, Київ 2016, с. 226–231.

Основне завдання СУС – алфавітна фіксація лексичних інновацій (із відповідною їх граматичною кваліфікацією та хронологічною характеристикою), засвідчених у публіцистичних, художніх (насамперед поетичних), розмовних текстах – як опублікованих на паперових носіях, так і оприлюднених в Інтернет-джерелах (газетах, часописах / листівках / стіннінках), у соціальних мережах „Фейсбук”, „Інстаграм”, „Twitter / Telegram”, „YouTube”, „Tiktok” тощо.

Реєстр СУС охоплює понад 1000 одиниць. Це вагомий із кількісного погляду, різноманітний за семантикою та стилістичними конотаціями корпус номінативних одиниць у мовному дискурсі досліджуваного періоду, що репрезентують специфіку українського мовомислення і національної картини світу, яка зазнала кардинальних зрушень упродовж років російської агресії. Пропонований словник не претендує на вичерпність, оскільки публіцистично-поетично-політична словотворчість українців, зумовлена реаліями війни, триває.

До реєстру СУС увійшли авторські лексичні новотвори (далі – ЛН) – різновиди оказіональних утворень, що виникли в процесі лінгвокреативної діяльності мовної особистості внаслідок зумисного порушення нею мовної норми – та власне мовні неологізми. Ідентифікацію ЛН із-поміж інших незувальних одиниць (фольклоризмів, просторічної, діалектної лексики) забезпечили певні критерії, визначені свого часу у процесі дослідження авторської неолексики⁶, а саме: хронологічний (ЛН функціують у текстах, створених упродовж 2014–2023 рр.); лексикографічний (відсутність ЛН у різножанрових словниках досліджуваного періоду є одним із найважливіших, однак не абсолютних критеріїв ідентифікації неолексеми (із цією метою здійснювалася процедура лексикографічної експертизи); семантико-дериваційний – неолексемам притаманна формальна новизна, нерідко зумовлена порушенням законів узуального словотвору; ЛН може бути утворена і за продуктивною моделлю узуального словотвору, проте з порушенням значеннєвої сполучуваності твірних компонентів; експресивно-стилістичний – ЛН зазвичай притаманна експресивність і стилістична конотація (до реєстру СУС увійшла вагома частина інновацій із виразною негативною конотацією, що зумовлено прагненням мовців різко засудити реалії розв’язаної РФ війни, насамперед порушення норм міжнародного права, зневагу до загальнолюдських цінностей тощо); естетичний – ЛН розглядаються як естетичні знаки українськомовного воєнно-політичного дискурсу; функційний – частина ЛН виконує номінативну функцію (напр., назви нових видів зброї), тоді як більшість інновацій виконує експресивно-стилістичну функцію; контекстуальна зумовленість значення ЛН екстраполюється на намір адресата й реалізується у тісній

⁶ Г. Вокальчук, *Неологія Тараса Шевченка...*, *op. cit.*, с. 229–231.

взаємодії складників контексту; мовна інтуїція адресата (цілком покладатися на суб'єктивне відчуття новизни номінативної одиниці дослідник не може, відтак лексикографічна експертиза допомагає частково розв'язати це завдання).

Жоден із критеріїв не є самодостатнім для ідентифікації ЛН з-поміж інших номінативних одиниць, через що необхідним є врахування всіх критеріїв у процесі відбору лексичного матеріалу.

Як зазначалося вище, для фільтрації реєстру словника застосовувалася процедура лексикографічної експертизи – цілеспрямоване опрацювання дослідником максимальної кількості словників. Процедура передбачає моніторинг реєстрів якомога більшої кількості різножанрових словників; перевірку авторства ЛН (із урахуванням дати створення ЛН, періоду видання лексикографічного джерела, за яким здійснюється моніторинг його реєстру, та ілюстративного матеріалу); аналіз макроструктури словника, обґрунтування підстав для внесення чи вилучення розглядової одиниці до реєстру ЛН⁷.

Отже, формування реєстру ЛН у СУС здійснювалося згідно з сучасними вимогами до лексикографічного опису неолоксики та з урахуванням низки чинників мовного й позамовного характеру.

Словникові статті СУС мають такі компоненти: реєстрове слово; його формальні характеристики (передусім граматичні); контекст, у якому вживається ЛН; довідки різного характеру й призначення. Тлумачення значення ЛН не входило до основних завдань праці. Реєстрові (заголовні) слова фіксуються у традиційних початкових формах, властивих відповідним частинам мови, із великої чи малої літери, без лапок чи в лапках – залежно від контексту, де вони вжиті в тому чи тому графічному оформленні, як-от:

Бавовня́тко (бавовнятко, „Бавовнятко”), ім., с. р. <назва міфічної істоти>.

Найбільш репрезентативними у СУС є частиномовні класи іменників та дієслів, причому одиничними прикладами представлені дієприслівники, що вживаються зазвичай у поетичному мовленні. Оказіональних займенників і вигуків не засвідчено.

До реєстру СУС також увійшли лексичні одиниці, що виникли внаслідок субстантивації. Таким номінаціям, окрім зміни лексико-граматичного значення, притаманна формальна і/чи семантична новизна та/чи певне стилістичне забарвлення. Словникова стаття має такий вигляд:

блінолопа́тна, прикм., субст. <у зн. росія; від рос. *блин* (у зн. млинець) *допата*>, І не повстання за правду, волю та мир, як про це заведено думати, а за помсту і захоплення влади, щоб трансформуватися з поневолених на

⁷ Ibidem, с. 233–234.

поневолювачів і, по факту, нічого не змінилося. Така доля *блінолопатної*, така їхня Сансара (Рядинська Алла. Міністерство нападу росії збрехало про втрати на війні. АрміяINFORM. 22.09.2022; <https://armyinform.com.ua/2022/09/22/ministerstvo-napadu-rosiyi-zbrehalo-pro-vtraty-na-vijni/>).

До реєстру СУС увійшли омонімічні ЛН, описані згідно з традиціями сучасної лексикографії (із застосуванням відповідних цифрових позначок), напр.:

наволонте 'рити¹, дієсл. <у зн. зібрати кошти, знайти все необхідне>, Так само волонтерить і співачка ONUKA. Етнодіва допомагає збирати кошти на авта для волонтерів, світові гуманітарні ініціативи #standforUkraine, а ще встигає *наволонтерити* на генератори для Чернігова (<https://cntime.cn.ua/zirkova-promich-hto-ta-yak-z-chernigivskih-znamenit-article/>); Ми *наволонтерили* ядерні боеголовки, – хтось знає, як відправляти на фронт і чи працює на Донбасі Нова Пошта? (<https://osvitoria.media/experience/10-neologizmiv-yaki-porodylavijna-rosiyi-proty-ukrayiny/>); <у назві статті> *Наволонтерили*. Серія подкастів про волонтерство „зсередини” (ВеликаІдея. 18.12.2020; <https://biggggidea.com/project/navolonterili-seriya-podkativ-pro-volonterstvo-zseredini/>);

наволонте 'рити² („наволонте 'рити”²), дієсл., <у зн. вкрати, привласнити; у назві статті>, *Наволонтерили*. Правоохоронці затримали двох жителів Дніпра за підозрою у продажі гуманітарки для військових (Рудана. Новини. Кримінал. 17.08.2022; <https://rudana.com.ua/news/navolonteryly-pravoohoronci-zatrymaly-dvoh-zhyteliv-dnipra-za-pidozroyu-u-prodazhi-gumanitarky/>); Таким чином керівник благодійної організації та його посібники – волонтер і підприємець, лише за два місяці „*наволонтерили*” 321 720 грн. (Любов Марченко. В Україні розкрито масове розкрадання гуманітарної допомоги. Today.ua. 31.12.2022; <https://biz.today.ua/russkyj-v-ukrayne-raskryto-massovoe-hyshheny-e-gumanytarnej-pomoshhy/>).

У зібраному фактажі зафіксовано чимало семантичних інновацій (неосемантизмів) – узуальних слів, які в певному контексті набули нового (оказіонального) елемента значення. Оказіональне значення перебуває за межами загальновідомого та загальноживаного і є результатом індивідуального добору мовця (майстра художнього слова), а також уживається лише у певних специфічних контекстах та з певною настановою, переважно художньо-виразовою. „Оказіональне – це значення, властиве слову індивідуального вжитку лише в деяких обраних контекстах”, – зауважив свого часу В. Ващенко⁸.

Власне ж семантичними неологізмами вважаються інновації, утворені без участі афіксальних морфем шляхом уведення наявного в мові слова з певним значенням до нового лексичного розряду. Тобто нова реалія може

⁸ В. Ващенко, *Українська семасіологія: типологія лексичних значень*, Дніпропетровськ 1981, с. 42.

позначатися за допомогою вже наявної в мові номінативної одиниці, що відбувається завдяки здатності розвитку лексичного значення слова до певної межі. Одним із різновидів семантичних неологізмів С. Каня і Й. Токарський уважають слова з характерними експресивними ознаками. Часто такими словами є соціальні діалектизми, напр.: польське *głina* ‘міліціонер’⁹.

Висока продуктивність семантичної деривації пояснюється тісною взаємодією екстралінгвальних чинників і власне лінгвістичних причин, насамперед прагненням до економії, уніфікації засобів мовного позначення. На появу нових значень у словах впливає також індивідуальна мовленнєва діяльність. Слушним у зв’язку з цим є зауваження Ю. Шереха: «...часто буває цінніше не витворити щось скороминуще нове і власне, а вдало і глибоко, по-своєму використати те, що в мові вже є, таким чином унутрішньо (семантично) збагачуючи мову»¹⁰.

Для позначення неосемантизмів у СУС використано спеціальний символ – *, напр.:

деруни*, ім., мн. <ірон., іноді зневажл. – про білорусів; від *деруни* (білор. *драніки*) – нац. страва>, прем’єр-міністр білорусі Роман Головченко закликає жінок народжувати хоча б раз на рік. І бажано хлопчиків. „Ситуація на зовнішньому полі змушує нас активізувати всі ресурси. Починайте народжувати! І не просто народжувати..., а народжувати хлопчиків. Економіці потрібні чоловіки. Часи, коли жінки народжували „для себе” безповоротно пішли. Прошу вас, народжуйте, хоча б раз на рік. Вам це зробити простіше, ніж нам”, – зазначив Головченко. UPD: це так *деруни* жартують. Завіса... (Telegram. ШТІР/ЛІЦ. „і трішки „сатиричних новин” з паралельної реальності, що межує з нашою областю...”. 30.09.2022; <https://t.me/rivneshtirlits/4944>);

пташка* („пташка**”), ім., ж.р. <у зн. безпілотний літальний апарат, дрон>, Українські інженери створили прототип безпілотного літального апарату, який має назву „Бучанська *пташка*”; „Бучанська *пташка*” очікується у двох комплектаціях (Крила. Усе про українську авіацію. Бучанська пташка. 21.06.2022; <https://www.wing.com.ua/content/view/32449/90/>); <у назві статті> „Сюрпризи” для ворога з неба: оборонці півдня показали роботу своїх „*пташок*” (АРМІЯІНFORM. <https://armyinform.com.ua/2022/11/14/syurpryzy-dlya-v-oroga-z-neba-oboronczy-pivdnya-pokazaly-robotu-svoyih-ptashok/>, АрміяInform. 14.11.2022).

Значна частина інновацій утворена від слів іноземного походження, про що наводиться відповідний коментар у словниковій статті, напр.:

сябрувати, дієсл. <від білор. *сябри* у зн. брати>, Все скінчиться й скажеш ти – не ведал... / Гето все невыкрутка и лож! / Не *сябруй* до нас, не гни

⁹ S. Kania, J. Tokarski, *Zarys leksykologii i leksykografii polskiej*, Warszawa 1984, s. 138.

¹⁰ Ю. Шерех, *Нарис сучасної української літературної мови*, Мюнхен 1951, с. 34.

комедій – / Ти – військовий збоченець також... (Пасічник Микола. “Все скінчиться й скажеш ти – не ведал...” // Досвід-22: 209).

рашинський, прикм. <від англ. Russian [ра'шен] – „рашен” у зн. російський ← англ. Russia „Рація” (Росія)>, Самий прикол в тому, що вся ця рашинська мразота ще й лізе до інших, щоб нести їм свій убогий сруський мір (Гуляйполе. Вільна територія! <http://huliaipole.shoutwiki.com/wiki/%D0%A5%D1%83%D0%B9%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D1%96%D1%8F>);

адіннарод, ім., ч.р. <від рос. словосп. один народ; саркаст., використовується як глузування з рос. нарративу про те, що росіяни й українці – „один народ”; у назві статті>, Московити розміщують звернення про нацистів та адіннарод на українських сайтах (Межівський меридіан. 02.02.2023; <https://m-merydian.com.ua/vazhlyvo/moskovyty-rozmishchuyut-zvernennya-pro-naczystiv-ta-adinnarod-na-ukrayinskyh-sajtah/>); пор.: **АдінНаРот**.

Іноді в українськомовному написанні неологізму використовуються іноземні графеми, про що інформується у відповідних коментарях, напр.:

руZZкий, прикм. <трансформ. від рос. Русский; Z (Звастика) – рашистський символ російського вторгнення в Україну 2022 р.; у назві посту>, Перехоплення СБУ: прихильники РуZZкого міра виють від горя, опинившись під їх окупацією (YouTube. 24 Канал. 07.04.2022); див.: **звастика**; пор.: **z-окупанти**, **Z-трофеї**.

У корпусі ЛН засвідчені графосемантизми – специфічні утворення (їх називають іще графосемантичними, або графоакцентованими okazionalizмами¹¹). Напр.:

АдінНаРот, ім., ч.р. <див.: **адіннарод**; у назві відео>, Чорнозем знову хоче АдінНаРот (СІЧ. 11.02.2023; <https://www.youtube.com/watch?v=DZjLr0DRPKs>);

на!цент, присл., світ при / ріс/ до ребра адама / як сізіф / до свого каменя / не / оддерти / в ууу!рви!ще? / западаються / стовчені на!цент / скільки круч / і / доріг / і / під / ні / маються / знову / і / знов / і розходиться неба шов... (Яструбецька Галина. „світ при...” // Досвід-22: 276).

Використання графосемантичних засобів сприяє наданню одиниці формальної і семантичної новизни.

Характерною ознакою зібраного матеріалу є наявність великої кількості номінацій, утворених від прецедентних феноменів, насамперед від прізвищ політичних діячів, про що повідомляється у словникових статтях. Така інформація певною мірою сприяє розширенню ерудиції користувачів СУС, чіткішому усвідомленню ними принципів конструювання оригінальних ЛН, напр.:

„бандер-автомобіль”, ім., ч. р. <від прізвищ Бандера (Степан Андрійович Бандера – укр. політ. діяч, революціонер, один із радикальних та чільних

¹¹ О. Стишов, *Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації)*, Київ 2003, с. 49.

ідеологів, практиків і теоретиків укр. націоналіст. руху ХХ ст.)>, У Москві нібито наказали посилити наступ, але бояться „бандер-автомобілів” (Українська правда. 26.02.2022. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/26/7326222>); Російські загарбники бояться не так „джавелінів”, як... „бандер-автомобілів” (Волинь. 27.02.2022. <https://www.volyn.com.ua/news/206854-rosiiski-zaharbnny-ku-boiatsia-ne-tak-dzhaveliniv-iak-bander-avtomobili-video>); пор.: „бандеро-автомобіль”, бандеромобіль („бандеромобіль”);

„орбанити”, дієсл. <від прізвищ Віктора Орбана – угорського проросійського держ. діяча, прем’єр-міністра Угорщини у 1998–2002 рр. і з 2010>, див.: „берлусконити”; пор.: макронити;

шольцити, дієсл. <від Олаф Шольц – нім. політик та держ. діяч, член Соціал-демократичної партії, Федеральний канцлер Німеччини з 8 грудня 2021 р. [Вікіпедія]>, Шольцити – не виконувати своїх обіцянок (Левкова Анастасія. Слова війни. Письменниця про мову воєнного часу. The Ukrainians. <https://theukrainians.org/slova-vijny/>).

Особливою експресією відзначаються ЛН, утворені контамінацією, напр.:

мертвечук (Мертвечук), ім., ч.р. <від мертвий + Медве(д)чук (В. Медведчук – проросійський політик України, олігарх, державний та громадський діяч, народний депутат України II–IV та IX-го скликань, кум президента РФ Володимира Путіна)> О, на жаль, існують ще, таки, / юди і лакеї параної... / може, і покажуться ізгої, / що купилися на срібняки... / та фіксує пам’ять на віки / те, що у союзі із ордою / учинили ці мертвечуки (Деркач Ігор. 2018); *Мертвечук* в Ялті (Телеграм. Український наступ. 22.11.2022).

Емоційно потужними з виразною негативною конотацією є оригінальні за формою номінації на позначення РФ та її мешканців. Свого часу, досліджуючи мову поезії періоду Другої світової війни, З. Франко зауважувала, що під час війни поетам не до словесних викрутасів¹². Цю тезу заперечує новітня українська словотворчість доби російської агресії, про що свідчать найменування, які нерідко шокують адресата своєю формальною новизною і семантичною глибиною. Такі номінації є результатами сміливих неологічних експериментів мовців, простимульованих екстралінгвальними чинниками, передовсім – ненавистю і зневагою до окупантів, напр.:

Кацапетовка, ім., ж. р. <див.: каці*; деформ. від рос. назви с. Хацапетовка; перен., зневажл. – глухе забите село>, див.: кацапія (Кацапія);

Кацапляндія, ім., ж. р. <див.: каці*>, Продовжуємо боротися проти кацапляндії і допомагати ЗСУ (Інтернет Війська України. 26.09.2022; <https://www.facebook.com/ukrainian.internet.army/photos/a.104290292204408/160938>

¹² З. Франко, *Функціонування української мови в радянський період*, „Мовознавство”, 1991, № 1, с. 3–8.

919872878/?type=3); <у текстовому супроводі до відео> (Tiktok. @i_veronna. 05.05.2022); див. також: **кацапія (Кацапія)**;

Кацапстан, ім., ч. р. <див.: **каци***>, див.: **кацапія (Кацапія)**;

Кацапурія, ім., ж. р. <див.: **каци***>, див.: **кацапія (Кацапія)**;

лаптесапієнс, ім., зб. Але це вище керівництво та гауляйтери моляться на триколірне ганчір'я. Стягова гордість серед *лаптесапієнс* дещо перебільшена – свого часу довели у Волгограді (24 канал. „Емоційний зрив сімейства Сімоньян / Космічні звитяги Лаврова @Vestiii”, 25.01.2023, 8.45 хв.); пор.: **Лаптєстадо**;

Лаптєстадо, ім., с. р. <від рос. лапти + стадо; зневажл. назва населення росії>; див.: **антиросія**; пор.: **лаптесапієнс**;

свиногор'є, ім., с. р., Це відео про те, що думають популярні психологи *свиногор'я* про українців та війну в Україні. Зневага, знецінення та відсутність розуміння, що таке чорне, а що – біле (YouTube. Пітятко. Русняві психологи пробили дно. Сат'я Дас / Вероніка Степанова. 19.04.2022);

рабсія, ім., ж. р. <від *раб* + *росія*; у назві статті>, ПАРЄ схвалила резолюцію, в якій *рабсія* названа країною-терористом (ВАГОМО. 13.10.2022);

рабсіанин, ім., ч. р. <від *раб* + *росіянин*; „те саме, що росіянин. Слово підкреслює рабську сутність цього народу” (Сандра. 07.06.2022; <https://myslovo.com/?dictionary=%d1%80%d0%b0%d0%b1%d1%81%d1%96%d1%8f%d0%bd%00%b8%d0%bd>), Звільнені від російських військ північні райони України показали всьому світу звірячу сутність *рабсіян* (там само); пор.: **рабсія**.

Складними й дискусійними є випадки, коли реєстрове слово не збігається з контекстуальною формою його використання. Укладач часто був змушений самостійно надавати ЛН певної словникової форми, що, утім, не суперечило практиці лексикографічного опису такого матеріалу в аналогічних словниках. Отже, приведення словоформи тексту до її початкової, словникової, форми нерідко супроводжувалося певними труднощами. В окремих випадках (якщо форма однини призводить до зміни значення, семантичного або/і стилістичного відтінку інновації) іменники фіксувалися у формі множини, використаний автором, напр.:

кади'ловці, ім., мн. <від *кадило* + *кади'ровці* (від Кадиров); „іронічна назва представників духовенства МП, які словом і ділом сприяють окупації та нищенню України. За аналогією з 'кадиловці' – підлеглі Кадирова, які прийшли з війною на українську землю замість звільнити свою власну” (Даня. 29.03.2023. <https://myslovo.com/?dictionary=%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%86%D1%96>), *Кадировцям* належить звільнити приміщення Києво-Печерської лаври 29 березня 2023 року (там само); пор.: **кади'рівці (кади'ровці)**.

У разі потреби (якщо семантика ЛН не розкривається в контексті) у гострих дужках (<...>) подаються необхідні довідки. Часто це – інформація

енциклопедичного характеру (для повного з'ясування семантики ЛН потрібен макроконтекст або ж наявність у читача фонових знань). Причому чим більше відомим є денотат, тим коротшою є довідка. Якщо ж у читача ідентифікація об'єкта викликає певні труднощі, то тим більш інформативною є довідка, напр.:

аналоговнет („аналоговнет”), ім., ч. р. (с. р.) <від рос. фрази Аналогов нет>, *Аналоговнет* – щось, вигадане в росії (Тракторні війська, бавовна, шойгувати: в Україні створили словник неологізмів війни. Район. Культура. 25.07.2022; <https://kultura.rayon.in.ua/news/531678-traktorni-viyska-bavovna-shoiguvati-v-ukraini-stvorili-slovnik-neologizmiv-viyni>); <у назвах статей> Абсолютний „аналоговнет”: РФ запустила у серію „шушпанцер” – МТ-ЛБ із корабельною зеніткою 2М-3; (DefenseExpress. 04.03.2023; https://defence-ua.com/weapon_and_tech/absolutnij_anologovnet_rf_zapustila_u_seriju_shushpantser_mt_lb_iz_korabelnoju_zenitkoju_2m_3-10841.html); Дуже наглядно про „аналоговнет”, типу Град та Ураган, у порівнянні із Himars (Telegram. „Телеграмна служба новин”. 24.06.2022; https://t.me/tgsn_ua/35295), пор.: „аналоговнет”, **аналоговнетність**.

Довідка може інформувати користувача про мотивацію ЛН, шлях його появи, напр.:

затр'охсотити („затр'охсотити”), дієсл. <від вантаж 300 – у військово-жаргоні термін, що позначає транспортування пораненого солдата, якого вивозять із зони бойових дій. Назва увійшла у вжиток після війни в Афганістані. Часто використовується в оперативних переговорах військових і спецслужб для позначення кількості поранених [Вікіпедія]; у зн. поранити, нейтралізувати ворога>, Мінометник розповідає, як кілька днів вони „половали” на один ворожий БТР, а нещодавно їм вдалось його вистежити й „затр'охсотити” (Ольга Кудря. Ідеальна формула мінометників. Укрінформ. 24.11.2022; <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3620852-idealna-formula-minometnikiv.html>); <у назві статті> На Запоріжжі бійці ЗСУ „затр'охсотили” понад сотню російських нацистів (FORPOST. 29.10.2022; <https://forpost.media/novosti/na-zaporizhzh-biytsi-zsu-zatrokhsotyly-ponad-sotniu-rosiyskykh-natsystiv.html>); див. також: **Е-могила**.

До частини реєстрових слів подано додаткову інформацію, що передбачає порівняння описуваного ЛН (із погляду семантики, форми, способу творення та ін.) із узуальними словами сучасної української літературної мови, із ЛН інших авторів.

Ілюстративний матеріал, використаний у СУС, не лише засвідчує функціонування ЛН, а й дає змогу простежити специфіку лексичної сполучуваності новотвору, сприяє з'ясуванню шляхів і способів його творення, презентує функціонування аналогічних за структурою та семантичним наповненням номінативних одиниць у різних контекстах.

Отже, корпус неологічного матеріалу аналізованого періоду засвідчує безпосередній вплив позамовних чинників на лінгвокреативну діяльність мовців, результатом якої є поява нових номінативних одиниць, у структурі яких наявні як власне українські, так і запозичені з інших мов компоненти.

Зібраний матеріал слугуватиме фактажем для подальших неолого-лінгвокультурологічних студій, які поглиблюють теорію сучасної української неології, оказіоналістики. Запланований до публікації словник збагатить і українську лексикографію.

Література / References

- Адаш Н., *Словник авторських лексичних новотворів Василя Барки* [в:] *Авторські лексичні новотвори Василя Барки (семантико-дериваційний та лексикографічний аспекти)*, ред. Г. Вокальчук, Рівне 2007, с. 52–131 [N. Adah, *Slovník avtors'kih leksičnih novotvoriv Vasilâ Barki* [v:] *Avtors'ki leksični novotvori Vasilâ Barki (semantiko-derivacijnij ta leksikografijnij aspekti)*, red. G. Vokal'čuk, Rivne 2007, s. 52–131].
- Ващенко В., *Українська семасіологія: типологія лексичних значень*, Дніпропетровськ 1981 [Vašenko V., *Ukrains'ka semasiologija: tipologija leksičnih značen'*, Dnipropetrovs'k 1981].
- Вокальчук Г., *Авторський неологізм в українській поезії XX століття*, ред. А. Гриценко, Рівне 2004 [Vokal'čuk G., *Avtors'kij neologizm v ukrains'kij poezij XX stolittâ*, red. A. Grišenko, Rivne 2004].
- Вокальчук Г., *Неологія Тараса Шевченка: лексикографічна інтерпретація* [в:] *Територія мови Тараса Шевченка*, ред. С. Єрмоленко, Київ 2016 [Vokal'čuk G., *Neologija Tarasa Ševčenka: leksikografijčna interpretacija* [v:] *Teritorija movi Tarasa Ševčenka*, red. S. Ėrmolenko, Kijiv 2016].
- Вокальчук Г., *Складні випадки лексикографічного опису індивідуально-авторських новотворів (матеріали до словника авторських неологізмів в українській поезії XX століття)*, „Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії”, 2003, вип. 11, с. 63–68 [Vokal'čuk G., *Skladni vipadki leksikografijčnogo opisu individual'no-avtors'kih novotvoriv* (materiali do slovníka avtors'kih neologizmiv v ukrains'kij poezij XX stolittâ), „Aktual'ni problemi sučasnoï filologii. Movoznavčij studij”, 2003, vip. 11, s. 63–68].
- Вокальчук Г., *Словник лексичних новотворів Михайля Семенка* [в:] *„Я – безразковості поет” (словотворчість Михайля Семенка)*, Рівне 2006 [Vokal'čuk G., *Slovník leksičnih novotvoriv Mihajlâ Semenka* [v:] *„A – bezrazkovosti poet” (slovotvorčist' Mihajlâ Semenka)*, Rivne 2006].
- Вусик Г., Павлик Н., *Неологізми як мовне відображення російсько-української війни 2022 року*, „Закарпатські філологічні студії”, 2023, вип. 23, т. 1, с. 52–57 [Vusik G., Pavlik N., *Neologizmi âk movne vidobražennâ rosij's'ko-ukrains'koï vijni 2022 roku* [v:] „Zakarpats'ki filologijčnij studij” 2023, vip. 23, t. 1, s. 52–57].
- Гриценко С., *Мовні інновації російсько-української війни 2022 року*, „Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика”, 2022, №2(32), с. 9–13 [Gričenko S., *Movnij innovacij rosij's'ko-ukrains'koï vijni 2022 roku* [v:] „Literaturoznavstvo. Movoznavstvo. Fol'kloristika” 2022, №2(32), s. 9–13].

- Досвід війни: українські голоси. Проект соціальної дії, Київ 2022 [Dovid vijni: ukrains'ki golosi. Proekt social'noi dii, Kiiv 2022].
- Дроздова Є., Зрадофіли, порохоботи та журнашлюхи. Хроніки розпалення ворожечі в українському Твіттері, TEXTY.ORG.UA, https://texty.org.ua/articles/93921/Zradofily_porohoboty_ta_zhurnashluhy_Khroniky_rozpalenna_vorozhnechi-93921 [14.02.2024] [Drozdova E., Zradofily, porohoboty ta zhurnashluhy. Hroniky rozpalennâ vorozhnechi v ukrains'komu Tvitteri, TEXTY.ORG.UA, https://texty.org.ua/articles/93921/Zradofily_porohoboty_ta_zhurnashluhy_Khroniky_rozpalenna_vorozhnechi-93921 [14.02.2024]].
- Кремін' Т., Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmi-movne-viddzerkalenna-vijni.html> [14.02.2024] [Kremin' T., Novitni slengizmi-neologizmi – movne viddzerkalennâ vijni, <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmi-movne-viddzerkalenna-vijni.html> [14.02.2024]].
- Крит О., Влучнослови російсько-української війни, СУРМА, <https://surma.com.ua/371-vluchnoslovy-rosiisko-ukrainskoi-viiny.html> [14.02.2024] [Krit O., Vlučnoslovi rosijs'ko-ukrains'koï vijni, SURMA, <https://surma.com.ua/371-vluchnoslovy-rosiisko-ukrainskoi-viiny.html> [14.02.2024]].
- Поліщук Н., Активність інноваційних процесів у словниковому складі сучасних мас-медіа, „Вісник національного університету „Львівська політехніка“. Проблеми української термінології”, 2016, № 8, с. 146–150 [Polišuk N., Aktivnist' innovacijnih procesiv u slovnikovomu skladi sučasnih mas-media, „Visnik nacional'nogo universitetu „L'vivs'ka politehnika“. Problemi ukrains'koï terminologii”, 2016, № 8, s. 146–150].
- Словотворчість незалежної України (5352 слова). 2012–2016: словник, укладачі А. Нелюба, Є. Редько; заг. ред. А. Нелюба, Харків 2017 [Slovotvorčist' nezaležnoj Ukraïni (5352 slova). 2012–2016: slovník, ukladači A. Nelüba, E. Red'ko; zag. red. A. Nelüba, Harkiv 2017].
- Степаненко М., Найновітніші динамічні процеси в українському політичному лексиконі: 2020 рік, Полтава 2021 [Stepanenko M., Najnovitniši dinamichni procesi v ukrains'komu političnomu leksikonі: 2020 rik, Poltava 2021].
- Степаненко М., Політичне с'югодення української мови: актуальний перифрастикон, Харків 2017 [Stepanenko M., Politične s'ogodennâ ukrains'koï movi: aktual'nij perifrastikon, Harkiv 2017].
- Степаненко М., Публіцистично-політичний дискурс 2021: лексико-словотвірні інновації, перифрастичний ресурс, Харків 2023 [Stepanenko M., Publicistično-političnij diskurs 2021: leksiko-slovotvirni innovacii, perifrastičnij resurs, Harkiv 2023].
- Стишов О., Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації), Київ 2003 [Stišov O., Ukrains'ka leksika kincâ XX stolittâ (na materialі movi zasobiv masovoï informacii), Kiiv 2003].
- Стишов О., Динаміка лексичного складу сучасної української мови. Лексикологія. Лексикографія: навч. посіб., Біла Церква 2019 [Stišov O., Dinamika leksičnogo skladu sučasnoj ukrains'koï movi. Leksikologija. Leksikografija: navč. posib., Bila Cerkva 2019].
- Тиравський В., Слово – це також зброя: як війна збагачує українську мову неологізмами, „Global Voices”, <https://uk.globalvoices.org/2022/12/20/7228/> [14.02.2024] [Tiravs'kij V., Slovo – ce takoz zbroja: âk vijna zbagacuê ukrains'ku movu neologizmami, „Global Voices”, <https://uk.globalvoices.org/2022/12/20/7228/> [14.02.2024]].

- Франко З., Функціонування української мови в радянський період, „Мовознавство”, 1991, № 1, с. 3–8 [Franko Z., *Funkcionuvannâ ukraïns'koï movi v radâns'kij period*, „Movoznavstvo”, 1991, № 1, s. 3–8].
- Шевченко Л., Сизонов Д., *Нові слова та фразеологізми в українських мас-медіа: словник*, відп. ред. Л. Шевченко, Київ 2019, ч. 2; [Ševčenko L., Sizonov D., *Novi slova ta frazeologizmi v ukraïns'kih mas-media: slovník*, відп. відп. ред. L. Ševčenko, Kïiv 2019, č. 2].
- Шевченко Л., Сизонов Д., *Нові слова як маркери часу: медійна лексикографія сьогодні і в перспективі* [в:] „Записки з українського мовознавства”, 2019, вип. 26(1), с. 11–19 [Ševčenko L., Sizonov D., *Novi slova âk markeri času: medijna leksikografîâ s'ogodni i v perspektivî* [v:] „Zapiski z ukraïns'kogo movoznavstva”, 2019, vip. 26(1), s. 11–19].
- Шерех Ю., *Нарис сучасної української літературної мови*, Мюнхен 1951 [Šereh Ū., *Naris sučasnoï ukraïns'koï literaturnoï movi*, Múnhen 1951].
- Kania S., Tokarski J., *Zarys leksikologii i leksikografii polskiej*, Warszawa 1984.

Nataliia Adakh, Halyna Vokalchuk

Ukrainian Neology During the Russian Aggression, 2014–2023 (Lexicographical Aspect)

The study presents the features of lexicographical description of a corpus of specific lexical units documented in Ukrainian-language content from 2014 to 2023, as published in a special neological dictionary titled *The Dictionary of Ukrainian Resistance (Ukrainian Neology During the Russian Aggression 2014–2023)*.

The purpose and primary objectives of the dictionary have been highlighted, its type, composition and purpose defined, and the sources for compiling the neologism registry identified. Criteria for identifying lexical innovations among other non-usual units (folklorisms, colloquial and dialectal vocabulary) have been characterized. The main tasks of the lexicographical expertise conducted during the selection of the material and its subsequent filtration have been described.

The components of a dictionary entry have been characterized. Specific examples have been provided to illustrate instances of neologism formation through substantiation. Dictionary entries have been provided in which homonymous neologisms are recorded. A characterization of semantic innovations (neosemanticisms) has been provided. It has been noted that a significant number of neologisms are derived from words of foreign origin, with corresponding comments in the dictionary entries. It has been acknowledged that graphosemantic phenomena are attested in the corpus of lexical innovations.

A distinctive feature of the collected material is the abundance of terms formed from precedential phenomena, especially from the surnames of political figures. Examples of

emotionally charged terms with a strongly negative connotation and original in form for referring to the Russian Federation and its inhabitants have been provided. The analysis of the material allows us to assert that such terms are the result of neological experiments by speakers, primarily driven by extralinguistic factors, notably hatred and contempt for the Russian aggressors.

Cases have been analyzed where the registered word does not match its contextual usage.

The corpus of neologistic material for the analyzed period attests to the direct influence of extralinguistic factors on the linguistic creative activity of speakers, resulting in the emergence of new nominative units that incorporate components that are both genuinely Ukrainian and borrowed from other languages.

Keywords: lexicography, neologism, neology, neosemanticism, precedential phenomenon, dictionary

Neologia ukraińska w czasie agresji rosyjskiej, 2014–2023 (aspekt leksykograficzny)

W artykule opisano cechy leksykograficznego opisu korpusu jednostek leksykalnych wyekscerpowanych z treści mediów ukraińskojęzycznych z lat 2014–2023 i umieszczonych w specjalnym słowniku neologicznym zatytułowanym *Słownik ukraińskiego oporu (Neologia ukraińska w czasie agresji rosyjskiej 2014–2023)*.

Przybliżono cel i podstawowe zadania słownika, określono jego rodzaj, skład i przeznaczenie, a także zidentyfikowano źródła, z których sporządzono rejestr neologizmów. Scharakteryzowano kryteria identyfikacji innowacji leksykalnych wśród innych nietypowych jednostek (folklorizmów, słownictwa potocznego i gwarowego). Opisano główne zadania ekspertyzy leksykograficznej przeprowadzanej podczas doboru materiału faktycznego i jego późniejszej selekcji.

Scharakteryzowano elementy składowe hasła słownikowego. Podano konkretne przykłady, aby zilustrować przypadki powstawania neologizmu poprzez nominalizację. Podano hasła słownikowe, w których zapisano neologizmy homonimiczne. Dokonano charakterystyki innowacji semantycznych (neosemantyki). Zauważono, że znaczna część neologizmów wywodzi się od wyrazów obcego pochodzenia, co zostało opatrzone odpowiednimi komentarzami w hasłach słownikowych. Uznano, że w korpusie innowacji leksykalnych znajdują potwierdzenie zjawiska grafosemantyczne.

Cechą charakterystyczną zebranego materiału jest bogactwo terminów powstałych ze zjawisk precedensowych, zwłaszcza z nazwisk osób (polityków). Podano przykłady terminów nacechowanych emocjonalnie, o silnie negatywnej konotacji i oryginalnych w formie, odnoszących się do Federacji Rosyjskiej i jej obywateli. Analiza materiału pozwala stwierdzić, że określenia te są efektem neologicznych eksperymentów

użytkowników, podyktowanych przede wszystkim czynnikami pozajęzykowymi, zwłaszcza nienawiścią i pogardą dla rosyjskich agresorów.

Przeanalizowano przypadki, w których zarejestrowany wyraz nie pasuje do jego kontekstowej formy użycia.

Korpus materiału neologicznego analizowanego okresu świadczy o bezpośrednim wpływie czynników pozajęzykowych na językową aktywność twórczą użytkowników, czego efektem jest pojawienie się nowych jednostek nominalnych, zawierających zarówno elementy autentycznie ukraińskie, jak i zapożyczone z innych języków.

Słowa kluczowe: leksykografia, neologizm, neologia, neosemantyzm, zjawisko precdensowe, słownik